fragmentų, medinių kuolų, medinio kastuvo liekanų (4 pav.), daug skaldytų gyvulių kaulų. Šurfe 23 šiame sluoksnyje rasta išdirbtos odos atraižų, kas leidžia manyti, kad šiame buvusio miesto turgaus aikštės pakraštyje dirbęs batsiuvys. Šurfe 25, 25–45 cm gylyje nuo paviršiaus rastas fragmentas gatvės ankstesnio akmeninio grindinio su iš skaldytų didelių akmenų sudėto paviršinio vandens surinkimo latako fragmentu.

2021 m. tyrimų metu gautos medžiagos nepakanka, kad būtų galima atsakyti į klausimus, susijusius su miestelio formavimusi XVI–XVII a. Centrinė naujai išmatuoto valakinio miestelio dalis – turgaus aikštė ir artimiausios teritorijos nuo jos ŠR ir R kryptimi tuo metu dar buvo netinkamos gyventi. Didžioji teritorijos dalis tebebuvo šlapia, durpėjanti Kražantės įlanka, kartais užliejama Kražantės potvynių. Tikėtina, kad gyventa aukštesnėse vietose ir kartu užpylinėti, t. y. sausinti nauji plotai. Kartu su pilama žeme į vandeningas durpes pateko išmesti daiktai ar gyvulių kaulai. Tyrimų metu rastos zooarcheologinės medžiagos tyrimus atlikusios dr. G. Piličiauskienės išvadose konstatuota, kad Kražių osteologinėje medžiagoje apie 83 % sudarė galvijų kaulai, kas nėra būdinga mažiems Lietuvos miesteliams. Tačiau įdomu tai, kad osteologinėje medžiagoje visai nerasta medžiojamų gyvūnų kaulų, nors Kražiai formavosi greičiausiai miškingoje teritorijoje, kur jų turėjo būti gausu.

The Field Evaluations in Kražiai

In 2021, a field evaluation (72 test pits totalling 94.0 m²) was conducted at the site of planned water, sewer, and power mains on Aukštoji, S. Dariaus ir S. Girėno, Pievų, M. K. Sarbievijaus, M. Valančiaus, Vytauto, and Žemoji Streets in Kražiai (Kelmė District, W Lithuania) (Fig. 1).

S. Dariaus ir S. Girėno Street yielded a 1–2.1 m thick cultural layer containing 17th–20th-century finds, wooden structures, stone paving, and building remnants (Fig. 2); the NW end of M. K. Sarbievijaus Street, a 0.7–1.47 m thick cultural layer containing isolated 18th–19th-century finds; the section between M. K. Sarbievijaus St. 4 and 17, a 0.85–2 m thick layer containing 16th–19th-century finds and building remnants (Fig. 3); its SE end, at a depth of 0.9–1.1 m in Test Pit 47, a roughly 40 cm thick archaeological layer horizon containing 16th–17th-century finds; the NW edge of the nameless alley connecting M. K. Sarbievijaus Street with M. Valančiaus Street and part of Pievų Street, a 16th–19th-century archaeological layer with a roughly 65 cm thick horizon containing finds; under the stone paving from the first quarter of the 20th century in a 407 m long section of M. Valančiaus Street, an archaeological layer, up to 90 cm thick, containing sherds of 16th–18th-century earthenware vessels and bowls as well as fragments of 'bowl-shaped' (*Schüsselkacheln*) and panel (*Blattkacheln*) stove tiles; and a roughly 70 cm long section of Žemoji Street, a 1.15–1.4 m thick cultural layer, the bottom 40–55 cm thick horizon of which contained sherds of 16th–18th-century earthenware vessels, stove tile fragments, the remains of wooden stakes and a wooden spade (Fig. 4), and a large quantity of chopped animal bones.

Donatas Zubrickas,
Mindaugas Brazauskas

Tyrimai Kolegijos gatvėje 3

2021 m. rugsėjo mėnesį atlikti žvalgomieji tyrimai Kražiuose, Kolegijos g. 3 sklype (Kelmės r., Kražių sen.). Vienas iš numatytų projektų – šiame sklype buvusių pastatų užstatymo atkūrimas. XVIII a. II pusės – XX a. planuose

1 pav. Archeologinių tyrimų Kolegijos g. 3 sklype suvestinis situacijos planas: 1 – 2021 m. D. Zubricko tyrimai; 2 – 2016 m. D. Zubricko tyrimai; 3 – 2016 m. D. Jazbutytės tyrimai; 4 – Kražių kolegijos teritorija. M. Brazausko brėž.

Fig. 1. Synoptic situation plan of the archaeological investigation at Kolegijos St. 3: 1 – Zubrickas' 2021 investigation; 2 – Zubrickas' 2016 investigation; 3 – Jazbutytė's 2016 investigation; 4 – the boundary of Kražiai College.

vaizduojamas sklypo užstatymas kito. Ankstyviausias užstatymas – tai 1747 m. datuojamame plane pavaizduotas oficinos pastatas. Remiantis vėlesniais planais galima spėti, kad dabartiniame Kolegijos g. 3 sklype esantys du pastatai kokiu nors būdu gali būti susiję su ankstyviausiu žinomu XVIII a. plane pavaizduotu užstatymu. Iš esamų sklype pastatų tik ūkinis pastatas KVR nurodytas kaip vertingųjų savybių požymių turintis objektas Kražių kolegijos teritorijoje (UK 1381), jis įvardytas pirmu ūkiniu pastatu (TRP 4). Kolegijos g. 3 sklype stovintis gyvenamasis namas neturi jokių apibrėžtų vertingųjų savybių ar įžvelgtų kultūros paveldo verčių. Jis Kražių kolegijos (UK 1381) teritorijos plane nurodytas kaip pirmas namas ir įrašytas į teritorijoje esančių kitų objektų sąrašą, tačiau neatmestina, kad šio pastato pamatai bei rūsys yra ankstesnio laikotarpio nei stovintis antstatas. Siekiant geriau pažinti buvusio užstatymo raidą bei struktūras, kurios būtinos rengiant sklypo pastatų atkūrimą, atlikti žvalgomieji tyrimai.

Ankstesnių archeologinių tyrimų šiame sklype metu fiksuoti XVII–XX a. kultūriniai sluoksniai ir objektai. 2016 m. tyrimus vykdė D. Jazbutytė (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 259–260) ir D. Zubrickas (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 313–314). D. Jazbutytė fiksavo vieno pastato išorinę sieną, D. Zubrickas aptiko XIX a. pastato pamatus bei ankstyvesnio pastato krosnies padą. Tačiau šie tyrimai buvo mažos apimties, surinktų duomenų nepakako, kad būtų nustatytas sklypo užstatymo pobūdis bei raida (1 pav.).

2021 m. Kolegijos g. 3 Kražiuose sklype tirtos dvi netaisyklingos formos 12,7 m^2 ir 26 m^2 dydžio perkasos bei vienas 6x1 m dydžio šurfas (iš viso tirtas 44,7 m^2 plotas). Iki įžemio visiškai ištirta perkasa 1 (12,7 m^2), o perkasoje 2 įžemis pasiektas tik bendrai apie 8,5 m^2 plote, nes aptiktos pamatų liekanos paliktos *in situ* ir sluoksniai po jomis netirti. 6x1 m dydžio šurfe tyrimai baigti atidengus akmenų grindinio

paviršių. Tokiu būdu iki įžemio ištirtas apie 21,2 m^2 plotas.

Perkasa 1 tirta ties Kolegijos g. 3 sklypo gilumoje esančio gyvenamojo namo R siena. Šis namas yra daugmaž XVIII a. plane pavaizduoto oficinos pastato vietoje, tačiau istoriniai planai nėra tikslūs, jų susieti su dabartine situacija neįmanoma. Keli požymiai, t. y. pastato padėtis sklype, jo orientacija, lyg ankstyvesni, kaip jau minėta, už antstatą pastato pamatai ir rūsio sienos leido formuoti prielaidas, kad šis statinys galėtų būti susijęs su XVIII a. oficinos pastatu. Todėl perkasa matuota taip, kad būtų galima nustatyti, ar šio pastato pamatai susiję ir yra vertintini kaip buvusio ankstesnio užstatymo liekanos. Perkasoje 1 fiksuotas iki 1,1 m storio kultūrinis sluoksnis, kur aptikta daugiausia XIX–XX a. datuojamų radinių, to paties laikotarpio ūkinė duobė ir tik vienoje vietoje kelių kvadratų ribose fiksuotas plonas pasklidęs XVII a. sluoksnelis su redukcinėje aplinkoje išdegtomis puodų šukėmis. Perkasoje atidengta stovinčio pastato išorinė pamatų pusė. Pamatai vienalaikiai, tirtos perkasos pusėje nėra jokių liekanų ar požymių, kad čia buvęs koks užstatymas. Kol kas gauta išvada, kad Kolegijos g. 3 gyvenamojo pastato PR dalies pamatai neturi jokių požymių, kurie juos susietų su istoriniuose planuose pavaizduotu oficinos pastatu. Manytina, kad pamatai ir rūsiai galėjo būti įrengti XIX a. II pusėje, kai griauti kolegijos aplinkoje buvę pastatai, bažnyčia, o statybinės žaliavos panaudotos kitiems statiniams.

Perkasa 2 tirta Kolegijos g. 3 vidiniame kieme, tarp gyvenamojo namo ir vertybių požymių turinčio pirmo ūkinio pastato (TRP 4), remiantis prielaida, kad šio pastato raidos ištakos yra XVIII a. oficina ir kad jis yra tik maža dalis šio buvusio didelio pastato. Todėl sekant šio pastato PR sienos orientacija, būtų galima atidengti likusias šio pastato sienų mūro ar pamatų liekanas. Perkasoje fiksuoti iki 1,7 m storio kultūriniai sluoksniai, kuriuose aptikta nedaug XVII–XX a. radinių.

Perkasoje atidengti keturių skirtingo laikotarpio pamatų liekanų fragmentai (M1–4) (2 pav.). Pamatų liekana M1 fiksuota ties Kolegijos g. 3 pastato Š kampu, palei ŠR pastato sieną. Tai neabejotinai vienalaikio su stovinčio pastato pamatais nuardyto pamato fragmentas.

2 pav. Atidengtos struktūros M1–4 perkasoje 2, 0,2–1,8 m gylyje. M. Brazausko nuotr.

Fig. 2. Exposed Structures M1–4 at a depth of 0.2–1.8 m in Trench 2.

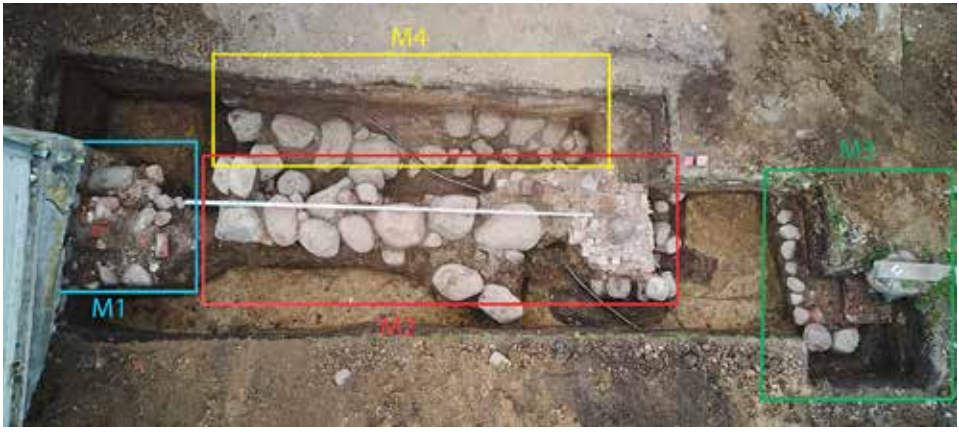

Preliminariai pamatas datuojamas XIX a. pabaiga. M2 fiksuota centrinėje perkasos dalyje. Ją sudaro dvi dalys: netašytų stambių lauko akmenų pamatas bei kalkiniu skiediniu rištas plytinis atramos pagrindas. Atramos pamato duobėje aptikta viena moneta – Jono Kazimiero Vazos šilingas (1665–1669). Manytina, kad ši M2 liekana – tai oficinos pastato pamatas, įrengtas (atsižvelgiant į atramos pamato duobėje rastą monetą) XVII a. II pusėje. Pamato liekana M3 fiksuota perkasos ŠR dalyje. Ją sudaro akmenų pamatas bei plytų mūras (pastato kampas?). Šis pamatas preliminariai sietinas su po oficinos nugriovimo vykusiais perstatymais XIX a. I pusėje. Galiausiai M4 aptikta po supiltiniu smėlio sluoksniu ties tirtos perkasos ŠV dalimi. Archeologinių radinių neaptikta. Fiksuoti su šio pastato statyba sietini buvusio paviršiaus sluoksniai, liudijantys mūrinio pastato statybą (plytų bei kalkinio skiedinio trupinių sluoksniai). Įvertinus stratigrafiją bei ankstesnių tyrimų rezultatus (D. Jazbutytė, 2016 m.), ši struktūra preliminariai datuojama XVI–XVII a. pradžia.

Taigi, archeologiniai tyrimai perkasoje 2 parodė, kad nors, regis, tyrimų plotas nedidelis, tačiau buvusio užstatymo, chronologinės sklypo raidos, esamų pastatų bei jų atskirų architektūros detalių sąsajų klausimų ratas praktiškai nepakito. Perkasoje 2 atidengus pamatų liekanas, tapo aišku, kad pradžioje gana aiškus ir konkretus tikslas yra platesnis bei labiau komplikuotas. Mūro liekanoms datuoti archeologinių radinių nepakanka, tad nutarta ties ūkinio pastato (t. y. pirmo ūkinio pastato (TRP 4)) PR siena iškasti vieną šurfą bei atidengus pamatus ar kitų pamatų liekanas, gauti duomenų palyginimui su perkasoje 2 atidengtomis liekanomis. Visgi šioje vietoje atidengtas lauko akmenų grindinys, kuris liko neardytas, o po juo esantys sluoksniai netirti, stovinčio pastato pamatai neatidengti (3 pav.). Preliminariai grindinys datuojamas XVIII(?)–XIX a. pradžia.

Taigi, 2021 m. archeologinių tyrimų metu nustatyta, kad Kolegijos g. 3 sklype yra išlikę 4 skirtingų pastatų pamatai, sietini su Kražių kolegijos kompleksu. Pirminiais duomenimis, pamatai datuojami XVI–XIX a. laikotarpiu. Atsižvelgiant į atidengtų pamatų liekanų fragmentiškumą, reiktų tęsti archeologinius tyrimus, atidengti pamatų perimetrą bei atlikti mūro liekanų architektūros tyrimus.

3 pav. Bendras šurfe 1 atidengto grindinio vaizdas. N. Brazdeikio nuotr.

Fig. 3. General view of the paving in Test Pit 1.

Kolegijos St. 3

The 2021 field evaluation on the plot at Kolegijos St. 3 on the grounds of Kražiai College (*Collegium Crozensis*) in Kražiai (Kelmė District, W Lithuania), which was conducted in order to collect data about the previous development of

this plot and its relationship with buildings shown in historical plans and to supply information for the recreation for the plot's historical development, determined that the plot is the site of the foundations of 4 different buildings, which should be associated with the Kražiai College complex. Based on preliminarily data, the foundations date to the 16th–19th centuries.

KRUONIS

Justinas Račas

Gojaus ir Oginskio gatvės

2021 m. rugsėjo mėnesį atlikti žvalgomieji tyrimai Kruonio miestelio istorinio centro (UK 17092), Gojaus ir Oginskio gatvės aplinkoje (Kaišiadorių r., Kruonio sen.). Archeologiškai Kruonio miestelio istorinis centras beveik netyrinėtas. Vykdyti tik nedidės apimties tyrimai: Kalvių g. 25 sklype 2013 m. V. Juškaitis ištyrė 1 šurfą (2 m^2), aptiko 0,4–1,2 m storio kultūrinį sluoksnį su pavieniais XVIII–XX a. radiniais (*ATL 2013 metais*, 2014, p. 504). 2016 m. gretimame Kalvių g. 27 sklype, būsimos vandentiekio trasos vietoje ištirtame (V. Juškaitis) šurfe (1,5 m^2) aptiktas 45–50 cm storio nevertingas kultūrinis sluoksnis su XX–XXI a. radiniais (*ATL 2016*, 2017, p. 530). 2016 m. A. Žvirblys ištyrė du šurfus (3 m^2) Vilniaus g. 1 sklype. Šurfe 1, 0,7–1,25 m gylyje fiksuotas archeologiškai vertingas XVII a. datuojamas kultūrinis sluoksnis. Šurfe 2 aptiktas 45–50 cm storio permaišytas kultūrinis sluoksnis su XVII–XX a. radiniais (*LIIR*, f. 1, b. 7959).

2021 m. Gojaus ir Oginskio gatvėse ištirti 5 1x1 m dydžio šurfai (bendras 5 m^2 plotas) (1 pav.). Šurfe 1 tyrimų metu fiksuotas arkinis raudonų plytų mūras, galbūt buvusio vienuolyno, statyto 1629 m., pastato fragmentas (2 pav.). Mūras fiksuotas šurfo Š dalyje, orientuotas V–R kryptimi. ŠV pusėje mūras 35 cm pločio, 60 cm aukščio. ŠR pusėje mūras 55 cm pločio, 85 cm aukščio. Apatiniame mūro sluoksnyje formuotas skliautas iš statmenai mūrytų plytų (matomos 14 skliauto plytų). Viršutinis mūro sluoksnis virš skliauto klotas iš 3 sluoks-

1 pav. 2021 m. Kruonio miestelio istoriniame centre tirti plotai: 1 – tirti šurfai, 2 – saugomos teritorijos riba. R. Tamulyno brėž.

Fig. 1. The areas excavated in the historical centre of Kruonis in 2021: 1 – excavated test pits, 2 – boundaries of the cultural heritage object .

2 pav. Šurfe 1 fiksuotas mūro fragmentas. J. Račo nuotr.

Fig. 2. The wall fragment in Test Pit 1.